

Др Срђан В. Орсић

ЛИКОВИ И ТИПОВИ *НОГАТИХ БЛАГОЈА* У РОМАНУ *МЕМОАРИ ПЕРЕ БОГАЉА СЛОБОДАНА СЕЛЕНИЋА*

Роман првенац Слободана Селенић, *Мемоари Пере Богаља* (1968), присутан је у домаћој читалачкој свести и издавачкој пракси више од пола века, али његови бројни маестрални аспекти нису ни издалека стручно сагледани и адекватно истражени. На примеру протагониста и епизодиста амблематичног имена Благоје, у овом раду дајемо одсечак пишчеве ванредно успешне хотимичне карактеризације, која у себи носи много више од имагологије у пракси, дајући нам за резултат вишеструко мултипликовани лик који, у свету ногатих, прелази своје, педантно осмишљене, престрашене и неуспешне, путање ка спокоју, срећи и истини.

Кључне речи: Слободан Селенић, карактеризација, имагологија, тип, лик, роман

1. Увод. Ове календарске године, навршава се тачно деведесет година од рођења великана српске грађанске културе двадесетог века, редовног професора и декана београдског Факултета драмских уметности, прослављеног књижевника и ненадмашног позоришног посвећеника, Слободана Селенића (Пакрац 1933 – Београд 1995). Дело овог прворазредног ствараоца и данас, скоро три деценије након његовог физичког одласка, плени пажњу публике и јавности, о чему сведоче бројна поновљена издања његових књига, те рецепција у редовима широке научно-академске заједнице. Бројни сатрепетно проживљени и написани научни радови, публиковани у релевантним часописима и зборницима, те небројени семинарски, дипломски и завршни мастер радови, као и запажене и вредне докторске тезе, одбрањене, пред одбраном и у настанку, потврда су да ће име и дело овог класика наше модерне књижевности и у нашем веку имати и моћи ко да чува и зналачки тумачи.

У време седамдесете годишњице Селенићевог рођења, најрелевантнији и најпозванији аутори дали су своје прилоге за ванредну *Ћиоменицу* у издању Српске академије наука и уметности (ПАЛАВЕСТРА 2004). Десет година

касније, монографском студијом *Чејрсџ и камашне: Есеји о делу Слободана Селенића* (Орсић 2014), аутор ових редова дао је допринос обележавању осамдесете годишњице, док овај рад прилажем у нади да ће при обележавању Селенићеве стогодишњице и оним до сада скрајнутим аспектима опуса овог београдског „духовног оцаковића“ (SELENIĆ 2009a: 125,126) – како је сам писац називао у својим делима „првог Слободана међу Србима“ (СЕЛЕНИЋ 2004: 126) – и српског културног племића бити посвећена сва заслужена пажња.

2. МЕМОАРИ ПЕРЕ БОГАЉА, НАОКО СКРАЈНУТИ ПРВИ РОМАН СЛОБОДАНА СЕЛЕНИЋА. Данас, име Слободана Селенића везано је, у општој култури, првенствено за његова најпопуларнија дела, позне романе и текстове по којима су игрane представе, односно снимљен вероватно најбољи играни филм треће Југославије, *Убисџиво с њредумишљајем*. По изласку филма, сам Селенићев роман, до тада већ штампан у поновљеним издањима и награђиван као најчитанија књига у земљи, доживео је и несвакидашњу част, јер су се на тржишту, односно на улицама српских градова, појавила, поред тада стандардних видео-касета са камером забележеним филмом на великом платну, чак и пиратска издања овога романа. Роман је ореол инстант класика стекао, нажалост, и трагичном смрћу његовог аутора, непосредно пред јавну премијеру кинематографског остварења: Слободан Селенић преминуо је 27. октобра 1995 – погледавши, ипак, пре смрти завршен филм – док је званична премијера филма Горчина Стојановића уследила 15. новембра 1995. године.

Када се, у оквиру Просветине едиције *Југословенска њроза*, преломне 1968. године, појавио пред читаоцима дебитантски роман Слободана Селенића, *Мемоаре Пере Бојаља*, и публика и критика дочекали су дело и више него благонаклоно, а званични кругови доделили су му и Октобарску награду града Београда за књижевност, док му је тадашња престижна и значајна НИИ-ова награда измакла тек у самом финалном прегласавању. Тада, Селенићев првенац нашао се са романима *Кад су цветале њикве* Борислава Михаиловића и *Миристи, злато и њамјан* Слободана Новака у најужем избору за најбољи југословенски роман године, а жири у саставу Велибор Глигорић (председник), Милош И. Бандић, Борислав Михајловић Михиз, Зоран Мишић, Мухарем Первић, Ели Финци и Петар Цацић, прегласавањем и сугерисаном југословенском свеприсутном практичном „имаголошком браваријом“ – дакле, по националном кључу – награду је доделио Селенићевом имењаку, потоњем загребачком дуговеком академику и сваке пажње вредном југословенском писцу Новаку.

О стилски беспрекорном роману тадашњег доцента на Факултету драмских уметности и угледог позоришног критичара, писала су одмах по његовом појављивању најзначајнија имена ондашње културне сцене, а Михиз је први, текстом у *Полиџици Суџесџивни роман о ауџосџиурносџи* (Михалловић Михиз 1968), скренуо на дело пажњу шире јавности, док је, већ наредног пролећа, Павле Зорић у *Савременику* роман поредио, по типу главног јунака, са осталим финалистима НИИ-овог избора (ZORIĆ 1969).

Већ 1971, књига добија и свој први, изврстан пољски превод Магдалене Петрињске (1940) (SELENIĆ 1971), у тада врло читаној едицији *Współczesna Proza Światowa* (*Савремена свејска њроза*), а 1973, на захтев публике, стиже и друго *Просвејино* издање романа, у оквиру збирке *Бразде: библиотека савремених јуџословенских њисаца*.

Десет година касније, *Просвејџа* штампа и треће своје издање романа, прво латинично (SELENIĆ 1983) и са поговором Петра Џаџића (DŹADŹIĆ 1983). У оквиру едиције *Romani Slobodana Selenića*, *Просвејџа* дело штампа и 1986. (SELENIĆ 1986), те фототипски и 1988. (SELENIĆ 1988) самостално, те и у саиздаваштву са Српском књижевном задругом (поново, латинично), у тиражима од 5000 примерака (SELENIĆ 1988А). Сарајевска *Свејџлосџ*, у идентичном тиражу, дело штампа 1990. (SELENIĆ 1990), као прво од планираних поновљених издања свих дотадашњих Селенићевих романа. *Просвејџа* опет самостално дело отискује, у едицији *Џејџа књиџа*, поново у 5000 примерака, несрећне 1991. године (СЕЛЕНИЋ 1991), када се појављује и текст Мирослава Егерића у *Сџремљењима* насловљен *Исџовесџ једној коју је веровао* (ЕГЕРИЋ 1991). Тужне 1993, Лаура Ковач објављује текст у *Руковетџа* (КОВАЌ 1993), а 1996. појављује се и рад Мирољуба Јоковића у *Књижевносџџи* посвећен овом роману (ЈОКОВИЋ 1996). Латинично издање *Просвејџа* отискује, у 2000 примерака, и трагичне 1999. (SELENIĆ 1999), када дело штампа и ћирилицом (СЕЛЕНИЋ 1999), у истом тиражу, а шесто латинично *Просвејино* издање, у 1300 примерака, појавило се 2004. (SELENIĆ 2004А), када је и, у поменутој *Сџомениџи* поводом седамедесете годишњице пишчевог рођења, објављен и вансерисјки текст Јована Делића *Поејџџа и иџџерџрејџација: Мемоари Пере Боџаља као џолазиџџџе за исџраживање џриџовједачке џоејџџе Слободана Селенића* (ДЕЛИЋ 2004). Данијела Вујисић је у *Граџџџи* 2009. посветила текст *Пери Боџаљу* (ВУЈИСИЋ 2009), да би затим уследила и два латинична *Лаџуџџџина* издања романа: распродано у 1500 примерка из 2009. (SELENIĆ 2009), те за сада последње отиснуто, у 500 примерака, 2016. године (SELENIĆ 2016). Поврх свега тога, дело од омасовљења светске бежичне мреже на нашим поднебљима кружи и интернетским форумима за бесплатно скидање и читање књига, јер је неко скенирао једно од његових бројних латиничних издања, па је тако данас и саставни део највећег броја респектабилних пиратских виртуелних библиотека, бивајући доступно за читање након само неколико кликова.

Већ и ова књижевноисторијска шетња кроз четири ћирилична и девет латиничних издања, те само најодабраније текстове о *Мемоарџма Пере Боџаља*, јасно ставља до знања да ни први роман Слободана Селенића није данас заборављен и нечитан, иако не завређује пажњу коју побиру од њега датумом настанка млађа и нашем добу ближа и коресподентнија дела. Респектабилни тиражи, те симбиотска стална пажња издавача и читалаца, сведоче да ће се о овом делу тек писати и говорити, а у овом раду, пажњу због тога посвећујемо једној његовој посебности, имаголошкој карактеризацији именом које се у тексту овог романа појављује чешће него име самог насловног лика.

3. Пут *НОГАТИХ БЛАГОЈА* од лика до типа и назад. Као врстан драматург, Слободан Селенић је и свој први роман изградио по моделу који би му омогућио успешну екранизацију или сценски приказ, што се врло лако уочава у потпуно хотимичној карактеризацији, којом је сваки лик доведен до свог максимума искористивости. Насловни лик дела, његов отац, мајка, тобожњи син, законита супруга, ликови су који заслужју, сваки понособ, своје посебне студије. У нашем раду, ми смо се одлучили да прикажемо практично све остале мушке актере дела, јер се, по правилу, одазивају на исто име. Тенденциозно наименовање свих чинилаца *свејта ногајих* вишезначном одредницом Благоје, биће истражено у овом и наредним поглављима, да би у њему биле уочене прикривене правилности и вољни недостаци, који су још једна потврда да је већ први Селенићев роман ванредно успело дело и један непресушан мајдан првокласних типова и ликова, које је писац довео за руку на странице романа из југословенске самоуправљачке епизоде, у којој су сви одиграли своју улогу, ма како се малом или великом, битном или небитном, читаоцима у први мах учинила.

Већ на првој страници романа *Мемоари Пере Богаља*, јавља се типизирани лик Благоја, пријатеља протагонистиног оца Милоја, у сцени у којој, у јутро 3. маја 1967, у салону простране куће у најужем центру Београда, бивши партизани у доколици време прекраћују карташком игром табљић, уз амерички бурбон и послужење сервирано на сребрном послужавнику. Том појавом, креће вишеструко преплетена прича о наизменичној смени типова и ликова обележених овим именом у Селенићевом дебитантском романескном делу.

Наиме, са своја 192 појављивња, име Благоје је у овом роману назив за бар девет самосталних ликова, истовремено бивајући и имаголошка¹ одредница Другог² *par excellence*. Благоје се, по реду појављивања у тексту, у свету Пере Прокића, зову:

1. Милојеви пријатељ и бивши комшија Благоје, славонски сељак, партизан, удбаш и дипломата, трабант свога ратног и поратног *група*, кум на венчању Петра и Драге;

2. Млађи брат Пере Богаља, Благоје Прокић, настрадао као дечак у усташком геноциду у НДХ у родној кући у ишчезлом српском селу Фиђељовци у Славонији;

3. Студент медицине из Београда, Благоје Милојевић, настрадао у партизанском збегу;

¹ „Имагологија је релативно нова и изразито интердисциплинарна област која комбинује традиционалне квалитативне и дијахронијске методе хуманистичких наука са новијим и често више квантитативним и синхронијским методама друштвених наука. Она се бави проучавањем порекла, природе и утицаја националних стереотипа, клишеизираних представа (одређених регија или нација) о Другом.“ (Живанчевић СЕКЕРУШ 2009: 7)

² „ (...) појам *Друго* користим како бих означила националну, регионалну, етничку, полну, класну итд. **различитост**.“ (Живанчевић СЕКЕРУШ 2009: 9)

4. Полихистор Благоје, београдски пензионер;
5. Секретар рејонског комитета Благоје;
6. Благоје из школе, препричавач неукусне и неумесне анегдоте из биоскопа Таково;
7. Благоје Дукић и 8. Благоје Патрногић, представници гимназијалаца седмих и осмих разреда, сукобљени по питању Резолуције Информбироа;
9. Шофер Благоје, возач друга Милоја, други сведок на венчању Пере и Драге.

Поред њих, постоји и „Благоје или Вероје“ који преко везе нуди мито и тражи посао (SELENIĆ 2009: 124): успевши да се запосли, потврђује се као, ипак, „мали Вероје“ (SELENIĆ 2009: 125), јер је Благоје номенклатура коју обележава неуспех или бар његова дуга, хладна и страшна сенка, које се сваки Селенићев Благоје панично плаши. Истовремено, у овом роману, ово име је и синоним за тек овлаш уочено људско окружење, јединке које остављају ограничен отисак у свести ироничног Пере Корчагина, попут несрећних младих стаљиниста и антистаљиниста, чији сукоб је представљен као надгорњавање „Благоја из седмих и Благоја из осмих разреда“, у којој се именица користи да означи ученике целих одељења гимназије, у сразу који се трагично завршио „у корист Благоја из седмих“ (SELENIĆ 2009: 188).

4. ПРАБЛАГОЈЕ БЛАГОЈЕ ПРОКИЋ, *НЕСРЕЋНИ ИЗОПШТЕНИК*. Лик Благоја у свести Петра Прокића, потоњег Пере Богаља, Слободан Селенић гради по облику првог Благоја са којим се Пера срео и кога је упамтио. Описујући најупечатљивије сећање из свог дечијег невиног постојања, слику из родне куће у Фиђеловцима, у којој се снажна нога тада младог оца Милоја, са свих својих невероватних шест прстију, кисели у чабру, Пера у сећање призива и свог малог брата Благоја, који је посматрао са њим то чудо невиђено. Пера се сећа „већ жућкастобледог предодређеника смрти“, који је имао „болесно лице сељачета од две-три године, велике црне очи, које би биле лепе да нису биле крмелаве од никад лечене болести, и чудан неки осмех на лицу који је пре одавао бол него веселост“ (SELENIĆ 2009: 17). Благоје, кога је село провикало болесним и пропалим случајем одмах по рођењу, добијао би увек мање порције од брата, те као да се извињавао што је још увек жив, тако мали а већ одбачен од свих. Сам Пера, као дете, уплашио се очеве велике и снажне ноге, те се побојао и за брата, који јој је наивно и са осмехом извињавања прилазио: „Навијао сам у себи, немо, за брата Благоја, желео сам да не ослепи, не испари, да се не претвори у треножац или нешто друго, сасвим неодређено и неслућено“ (SELENIĆ 2009: 18). Већ тада, Пера сам открива: „Потпуно, без остатка обузет виђењем невиђеног, запамтио сам Благоја вероватно због његове смелости, као симбол“ (SELENIĆ 2009: 18). Исповедајући се свом замишљеном сабеседнику Давиду, Пера закључује: „Благоје је у том тренутку био тако сличан човеку да у последње време, већ неколико година, (...) мислим на Благоја увек када помислим на живот“ (SELENIĆ 2009: 18). Тај симбол живота, Пери се урезао у подсвест и прогонио га у лику свих оних којима

право име није знао, јер га је последњи пут видео угљенисаног на прагу родне куће, коју су усташе запалиле заједно са дечаком унутра. Реконструишући мајчину причу, Пера свог малог брата памти, ипак, усађеног у најдубље поноре свог бића, као хероја који гине библијском смрћу, смирен попут светог Вукашина Јасеновачког:

„Јосип је вукао мог Благоја за ногу као заклано јаре, а Благоје се није опирао, баш као заклано јаре. (...) Благоје је цвилео гледајући за нама (...) није цвилео с намером да га неко чује и спасе. Од нас више ништа није очекивао. Знао је да га нико неће спасавати. Зато није викао, већ је само цвилео, и на тај начин се последњи пут оглашавао свету у коме му никада није било лагодно.“ (SELENIĆ 2009: 22, 23, 24)

Иако истиче да се брата није сећао, све ове сцене у Пери су створиле механизам да је за њега сваки човек чија прича није довршена Благоје, уз то да само његов мали брат, кога памти у кучећој пози на четири ноге и како са кроткошћу Богојагањца иде из живота, може да има испред имена присвојни придев *мој*. Сви остали, били су страни и туђи, *ноћашини*.

Такође, млади Благоје поделио је судбину своје прерано преминуле сестре Лепосаве, на тај начин опет подвлачећи црвеним немогућност и Танкосавиног и Милојевог постојања у пару, јер нити су се супружници Прокић остварили као прави и истински брачни другови, нити су Благоје и Лепосава, именима предодређени за то, у родним Фиђеловцима дочекали да на пољу и у дому одмене Милоја и Танкосаву. Од свега, остао је само Пера Богаљ, осакаћен у несрећном случају проузрокованом нацистичким геноцидом над Србима у НДХ. Пера, са именом које сугерише камен и постојаност, није постао камен темељац београдске лозе Прокића, јер нити је био физички, нити духовни отац свога на папиру сина, а у збилији полубрата Горана. Тврд и постојан био је тамо где му је то најмање требало, терајући себе након срамних чинова са проституткама у гнев без покајања. Као сурогат човека, инвалид, кентаур у колицима, и Пера се празнио у греху који му је, грешан према њему, отац омогућавао. Мноштво проклетстава које су Прокићи себи намакли на главу, трагичан крај имало је у два самоубиства, и то оних најмање грешних и кривих, мајке Танкосаве и њеног сурогат-унука, Горана.

У тренуцима најдубљег пијанства, у стању у коме је, апсурдно, потпуно свестан правога себе, Милоје Прокић признаје сину Петру:

„*Перо*, рекао је, па застало не скидајући поглед с мојих очију које нису бежале испред његових, *сине*, рекао је, *није било вредно*. (...) *Није требало ни да крећем*, рекао је, пошто је прикупао мисли неколико тренутака, па се затим загледао у мене, у мраку, у колицима, у нашем салону, и још питао, као да му је то веома важно, најважније на свету: *Схваћаш?* *Схваћам*, рекао сам му као детету, и зато што сам знао на шта мисли и зато да би се Милоје дигао и кренуо према својој соби и кревету у који ћу га нежно положити и прекрити белим чаршавом.“ (SELENIĆ 2009: 213, 214)

Сваки човек кога није упознао, звао се за Перу, због свега тога, Благоје, док је његов отац Милоје свог најближег суседа и целоживотног правог пратиоца, комшију Благоја, везао за себе као свој симетричан и недефинисан негатив, свакодневни Роршахов тест. У пројекцијама пријатеља Благоја, у свакој ситуацији, у ствари, на континуиран и несвестан начин, Милоје је откривао своје динамичке и структуралне особине, уравнотежавајући тек тренутно своје константно поремећено психичко и емотивно стање рутинама које му је Благоје собом доносио као предахе од постојања, ма колико оне биле наивне, попут свакодневног картања таблица, или гротескне, попут оргија са најближом сарадницом са посла и девојкама ангажованим за ту сврху, и то у друштву Благоја и сина инвалида. *ПраБлагоје*, Благоје Прокић, одбачен и страдао без гнева и своје кривице, прогонио је, свесно или не, свога оца и брата у ликовима свих других људи.

5. Ликови Благоја епизодиста. Желевши да из света ногатих некога или нешто запамти, Пера Богаљ називао би га Благојем, све и да му то није било име. Било да је посредни био неки круцијалан догађај из живота, или скандал, анегдота, друштвено дешавање или куриозитет, све је у *Мемоарима Пера Бојаља облајено*.

Најтрагичнијег тренутка у свом дотадашњем постојању, губитка ногу, Пера се сећа и по неизоставном лику Благоја: његов сусед Благоје, тада у партизанима, носио га је на носилима, а медицинар амблематичног имена спасао му је живот:

„Патрљке ми је јаком ракијом очистио од комадића здробљених костију и покиданих жила, на лицу места, студент медицине из Београда, *Благоје Милојевић* (курзив С. О.), који је, пошавши у партизанима, понео са собом и хируршки прибор. (...) Два дана и две новћи вукли су ме Танкосава и Благоје по планининама. Трећег дана ујутру, сасвим изненада и мирнодопски, без разлога значи, умро је Благоје на једном стрмом путелку којим смо се пели. Направио је један корак, хтео је да направи други, али га није направио, него је наместо тога умро.“ (SELENIĆ 2009: 71)

Са именом и презименом који су спој братовог и очевог, Перин спасилац као да је задужио несрећну благојевску судбину. И наредни Благоје, поново је једна тужна престоничка егзистенција, само, овога пута, неизмештена из свог природног хабитата:

„Сетио сам се једног пензионера Благоја – становао је у приземној соби Рејонског комитета омладине (пре и за време рата цела зграда њему је припадала) – који је седам дана пре него што ће умрети од неизлечивог рака – уписао прву годину археологије, мада је већ имао четири факултета, два доктората и никакве изгледе да своја знања употреби. Свештеника, кога је послала његова побожна родбина, замолио је, већ у ропцу, да сачека само док прочита страницу из *Историје александријске*

библиотеке до краја. Остао је непричесћен. Умро је пре него што је дознао како је Абу Башар дошао до арапске верзије Аристотелове *Поетике*.“ (SELENIĆ 2009: 83, 84)

Поред полихистора, и наредни Благоје био је Београђанин, барем радним местом, и то секретар рејонског комитета, којем је у надлежност ишло и понижавајуће праћење активности и политичких подобности малолетних гимназијалки и гимназијалаца. Шести, седми и осми Благоје, били су управо његови субјекти обраде, поратни београдски гимназијалци. Први међу њима, само је један од Периних школских другова, означен са „неки Благоје“ (SELENIĆ 2009: 171), што имплицира да му то и није морало бити име, који је једну недостојну и непристојну анегдоту из предратног Београда, тачније престоничког биоскопа *Таково*, препричавао разредном колеги, док су наредна двојица били врхунац облагојавања међу споредним Благојима овога романа. Наиме, они су један другог, те и своје остале разредне колеге, облагојили до крајње пропасти и затвора, који је настао као последица малолетничког, партијашки строгог – а у реалности, наравно, сасвим излишног, пуко непотребног и непристојно непримереног – изјашњавања за или против Резолуције Информбироа, те личних анимозитета, апетита и афинитета који су при томе избили на површну:

„Седми разреди, предвођени њиховим најречитијим и најистакнутијим омладинским руководиоцем, неким Благојем Дукићем, у отвореној дискусији која је и преко радија и преко комитета била сугерисана омладинском и партијском чланству, били су против Руса. Насупрот њима, осми разреди, предвођен имењаком оног Благоја из седмих разреда, неким Благојем Патрногићем, сматрали су да треба размислити, јер Стаљин, ако се добро размисли, неће дозволити да ми ту нешто на Нересници мутимо и петљамо. (...) Наиме, Благоје из седмих разреда сматрао је, са доста разлога, истини за вољу, да је Благоје из осмих разреда заузео све позиције у гиманзијским форумима и да је на све одговорне положаје подставио осме разреде тако да су седми били сасвим запостављени. Седме је помало љутило и то што су осми били несумњиво бољи ђаци. Благоје из осмих је, рецимо, био скроз одличан, а Благоје из седмих је једном чак имао поправни испит из енглеског. Међутим, док је Благоје из осмих отворено тврдио да је поносан што има све петице, Благоје из седмих је вешто наговештавао да је намерно добио двојку из једног империјалистичког језика. (...) Већ су састанци почели да гђаве присутне, већ су и седми и осми почели да понављају аргументе када се једнога дана осми нису појавили на састанку јер су били ухапшени.“ (SELENIĆ 2009: 187, 188)

Последњи издвојени споредни Благоје такође је у овом роману упарен, јер је део свакодневног Милојевог благојевског двопрега, пошто је од Партије постављен као лични шофер угледног *груја*. Он је, за потребе травестираног брака, злоупотребљен, у тандему са фиђеловачким Благојем, као сведок на венчању, односно кум Петра и Драге. Одвезао је и довезао свиту, одстајао

венчање, сведочио потписом, те је на уласку у дом Прокића почашћен хлебом и сољу, а за столом домаћом ракијом. Том приликом, обигатно се смејао пригодним анегдотама које је, по партијској дужности, испаливао по потреби његов имењак, али није сакрио љубопитљивост и гађење „над чињеницом да у иностранству производе и конзерве са храном за псе, а толики милиони у свету гладују“ (SELENIĆ 2009: 202). Када је схватио да на свечаном ручку нешто, ипак, није у реду, „шоферски мудро је гледао у таваницу“, чувајући своју преплашену благојевштину од потенцијалних сметњи, проблема и неприлика које би несмотрено уплитање могло да изазове. До краја романа, довео је сватовској свити пријатељице ноћи за њихове свакогодишње мартовске оргије, такође при томе бивајући професионално дискретан и благојевски трпељив и уплашен.

6. МИЛОЈЕВ ТРАБАНТ БЛАГОЈЕ, ПРЕПЛАШЕНИ *НОГАТИЛО*. Са Милојем упарећи Благоје, дели са својим *грујом* заиста све и свја: место рођења, ратни пут, поратне дане, представљајући његов отисак на супротној страни пресавијене партијске директиве, који се свим силама труди да до у детаљ буде истоветан оригиналу, разумевајући, ипак и увек, преимућство које његов наредбодавац има над својим пријатељем и доживотним трабантом. Од Фиђеловаца и збега, до партизанске фотографије на којој уз Милоја споменички позира – „Поред њега, са десне стране, с титовком кицошки намакнутом према очима, истурене леве ноге тако да је камери показивао полупрофил свога тела, са футролом од револвера на боку, стајао је Благоје“ (SELENIĆ 2009: 42) – до каријере дипломате и поново Милојевог најближег сарадника, најостваренији од свих Благоја у овом делу стигао је на све пристајући и тако, иронично, пренебрегавајући свој страх од смрти:

„Гнусни, мали, ногати Благоје – мислио сам. Питао сам се зашто ли Благоје увек тако ногато пристаје? Да ли заиста мисли да тиме нешто постиже? Мало вискија, да, панталоне од трајнијег штофа, који се не гужва, за његове дебељушкaste ножице; јача кола која ће радикално увећати његову ногатост, свакако, али већ одавно знам да није ствар само у томе. (...) Све те фотеље с кривим ножицама, све те виле на мору с погледом на планину, изборне функције, сви ти волво-каравани и женске, (...) све позивнице и комисије, *пайаспрайоси* и радна председништва Благоју помажу да испуни време до смрти. После ће лако. Само до смрти некако да преживи. Гнусни, мали, ногати Благоје.“ (SELENIĆ 2009: 83)

Пристајући полетно на све Милојеве предлоге, уз „комедијашки ред“, у којем је „Милоје се трудио да наређењима да изглед питања, а Благоје успевао своја пристајања да представи као одлуке“, Милоје је чувао и своју изграђену позицију бившег десетогодишњег каријерног дипломате, који је своју полиглосију потврђивао такође тек учесталим фразама из скромног вокабулара језика које је наводно говорио. Прозрен, остао је пред саговорником нелепа љуштура, појединац у самоуправном колективу

„који ништа не разуме и који се боји и онда када је страх основан и када за страховање нема никаквог разлога. Благоје се боји свих ситуација зато што ни једну не разуме; као што није сигуран када може признати да не зна неку реч језика који наводно зна, јер не зна језик чак ни толико да би оценио треба ли ту реч да зна, тако у животу, дебелушкасти ногатило, увек пристаје јер не зна да изабере прилику у којој је довољно безопасно непристајањем освојити углед човека са ставом. Благоје је увек испод ситуације, као што је и већина ногатих.“ (SELENIĆ 2009: 118)

Са безброј лица, човек који свакодневно игра палету улога достојну једног Преже Милинковића, Благоје је ту да решава и најделикатније ситуације, да доводи малолетнице кући после полулегалних побачаја, или да ангажује *йословну йрайињу* за Милоја и себе, а понекад и Перу. Такође, ту је да се улизивачки смеје чак и прдежима за столом свог претпостављеног, да глуми кума на венчању и излизаним анегдотама увеселава тужне сватове. „Ужурбано и пословно“, тражи изговоре и бежи од непријатних ситуација, док у недоличне срља, „ужурбано нестрпљив“, хихотаво насмејан и физички карикатуралан, „у панталонама које јасно откривају његову велику задњицу, мале дебелушкасте ножице и уска рамена, хермафродитски трапез заобљених удова и лучних ивица“ (SELENIĆ 2009: 231).

Више од свих у овом роману, овај Благоје игра улогу типскога лика, који делатан постаје тек на самом крају, јер је ту и да почисти неред у којем кривица може потенцијално њега да осенчи, па макар и као сведока.

7. ЗАКЉУЧАК. Када и поседњи Благоје изађе са сцене, појављује се, поново, за крај, најкарикатуралнији лик романа, Света без увета, партизан несрећне судбине и благојевских животних избора, који јасно осликава да је социјалистичко друштво друге Југославије пука фарса. Упарађен као кловновски приправник, он је пародија госта на крсној слави, која се пародира првомајском прославом, на коју редовно, иако бива примљен само у Танкосавин „кухињски серкл“, долази сваке године, да потврди бар на час своје тада већ непостојеће, а у рату наизгледа вечно сковано, егалитарно другарство са једнакијим другом Милојем. Колико је Милоје, фиђеловачки храбри партизански командант и потом послушни удбаш, у својим небоплавим назакопчаним пуплинским гаћама пародија београдског и уопште југословенског грађанина, привилегована црвена буржоазија у свом салону са стилским намештајем и авганистанским тепихом, толико је и цела југословенска оновремена стварност о којој Селенић већ у свом првом роману храбро – а готово неуочено, некажњено, и чак награђено! – гласно проговара једна трагедија која чека да се догоди и на најтужнији и најнесрећнији могућ начин расплете. Селенићеве смеле грађанске диверзије, које у овом истинском шездесетосмашком роману допуштају да се чују и прави, неодглумљени, искрени гласови побуне, сугеришу да свет који им се представљао као најбољи има своје кратерске пукотине, а да југословенски пут у комунизам не

да није добро трасиран, него је, већ након две деценије, у трагично лошем стању и потпуно несигуран и неупотребљив.

Смелошћу да осмисли ванредно црне судбине, нагоне и природе својих фиђеловачких у Београд пресађених Прокића, Слободан Селенић успева, ипак, храбро, већ у својој тидесет петој гдоини, да покрене и тада скрајнуту истинску причу о геноциду у НДХ, јер се његов Пера Богалъ, такав какав јесте, ипак експлицитно изјашњава Србином (SELENIĆ 2009: 94) и не скрива ко је, када и зашто, затро његово огњиште, те од његовог оца, честитог аутохтоног српског славонског домаћина, направио партизанског команданта, али и потоњег удбаша на Космету и потом партијског каријеристу Милоја, оболеле психе и неспутаних најгорих нагона.

Свестан наметаних узуса стварања у времену у којем је написао свој први роман, Слободан Селенић је у њему, испод радара, дао и своје дефиниције романескних истина, закључујући да постоје бар три врсте разрађених и осмишљених истина: демократска истина („истина је ствар договора, демократска категорија“), уметничка истина („уметничка истина, у идеалном случају, треба да буде садашња неистина о прошлости и будућности, углавном различита од прошлих и будућних истина“) и наративна истина („наративна истина је најједноставнија: она увек узима облик приповедача и по томе се разликује од уметничке и демократске истине“):

„Човечанство, наиме, с њему својственом практичношћу и усмереношћу, понекад успева од многих истина да направи једну, али велику неистину. Прошлост и будућност су подједнако нестварне, што не значи да су неистините, већ само да немају блике везе с истином, да су истините или лажне, сасвим независно од истине.“ (SELENIĆ 2009: 62, 63)

Последња реченица овог романа, Перин незагушени крик егзистенцијалне тескобе о повратку у мајчину мртву утробу, доводи за крај пред очи најпознатију истоимену слику норвешког експресионисте Едварда Мунка. Крвавоцрвено небо изнад андрогиног Норвежаниновог врискача, као да су црвене магле у којима су бауљали, поред осталих, и типови и ликови *нојашњих Блајоја* из Селенићевог романа првенца, који снагом своје крајње експресије, напослетку, стоји вечно као један јасан сигнал којим је неко, пре времена, али слободарски и храбро, био звиждач о једној стварности, али и прошлости и будућности, о којој су његовој генерацији лицемерно причали само своје истине и краткотрајне бајке, скривајући стварност све док није, историјски неумитно и циклично, поново закуцала на њихова врата.

ИЗВОРИ И ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

Делић, Јован, *Поетика и интерпретација 'Мемоари Пера Богалъ' као њолазицие за исцраживање ѡриповедачке ѡеишке Слободана Селенића*, у Споменица

- СЛОБОДАНА СЕЛЕНИЋА. ПОВОДОМ СЕДАМДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА, Предраг Палавестра (ур.), Београд: Српска академија наука и уметности, 2004, стр. 107-118.
- ЕГЕРИЋ, Мирослав, *Исјовесїј једној који је веровао, Сїћремљења*, Год. 31, бр. 1/3, 1991, стр. 259-264.
- ЖИВАНЧЕВИЋ СЕКЕРУШ, Ивана, *Како (о)писати различитосїи? Слика Друїої у срїској књижевносїи*, Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад, 2009, стр. 7.
- ЈОКОВИЋ, Миролуб, *На леденим санїтама ироније, Књижевносїи*, Год. 49, књ. 100, св. 3/4, 1996, стр. 346-351.
- МИХАЈЛОВИЋ МИХИЗ, Борислав, *Суїсїивни роман о ауїосїурносїи, Полиїика*, Год. 65, бр. 19801, 17. нов. 1968, стр. 16.
- ОРСИЋ, Срђан, *Чеїрсїи и камацїне: Есеїи о делу Собогана Селенића*, Загреб: Просвјета, 2014.
- СЕЛЕНИЋ, Слободан, *Малајско лудило*, Београд: Просвета, 2004.
- СЕЛЕНИЋ, Слободан, *Мемоари Пере Боїаља*, Београд: Просвета, 1968.
- СЕЛЕНИЋ, Слободан, *Мемоари Пере Боїаља*, Београд: Просвета, 1973.
- СЕЛЕНИЋ, Слободан, *Мемоари Пере Боїаља*, Београд: Просвета, 1991.
- СЕЛЕНИЋ, Слободан, *Мемоари Пере Боїаља*, Београд: Просвета, 1999.
- СПОМЕНИЦА СЛОБОДАНА СЕЛЕНИЋА. ПОВОДОМ СЕДАМДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА, Предраг Палавестра (ур.), Београд: Српска академија наука и уметности, 2004.

*

- DŽADŽIĆ, Petar, Svet promene i vraćanja: romani Slobodana Selenića, u SELENIĆ, Slobodan, *Memoari Pere Bogalja*, Beograd: Prosveta, 1983, str. 239-268.
- SELENIĆ, Slobodan, *Memoari Pere Bogalja*, Beograd: Laguna, 2009.
- SELENIĆ, Slobodan, *Memoari Pere Bogalja*, Beograd: Laguna, 2016.
- SELENIĆ, Slobodan, *Memoari Pere Bogalja*, Beograd: Prosveta : Srpska književna zadruga, 1988.
- SELENIĆ, Slobodan, *Memoari Pere Bogalja*, Beograd: Prosveta, 1983.
- SELENIĆ, Slobodan, *Memoari Pere Bogalja*, Beograd: Prosveta, 1986.
- SELENIĆ, Slobodan, *Memoari Pere Bogalja*, Beograd: Prosveta, 1999.
- SELENIĆ, Slobodan, *Memoari Pere Bogalja*, Beograd: Prosveta, 2004.
- SELENIĆ, Slobodan, *Memoari Pere Bogalja*, Sarajevo: Svjetlost, 1990.
- SELENIĆ, Slobodan, *Očevi i oci*, Beograd: Laguna, 2009.
- SELENIĆ, Slobodan, *Pamiętnik Piotra Kaleki*, przełożyła Magdalena Petryńska, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1971.
- ZORIĆ, Pavle, *Autsajder – novi junak romana, Savremnik*, God. 15, knj. 30, br.7, jul 1969, str. 3-8.
- KOVAČ, Laura, *Memoarski i romaneskni slojevi u 'Memoarima Pere Bogalja' Slobodana Selenića, Rukovet*, god. 39, br. 1-3, str. 273-276.

Srdan V. Orsić

CHARACTERS AND TYPES OF *LEGGED BLAGOJES*
IN SLOBODAN SELENIĆ'S NOVEL *THE MEMOIRS OF PERA THE CRIPPLE*

Summary

Slobodan Selenić's first novel, *The Memoirs of Pera the Cripple* (1968), has been present in the domestic reader's consciousness and publishing practice for more than half a century, but its many masterful aspects have not been remotely expertly reviewed and adequately researched. Using the example of the protagonist and episodicist with the emblematic name Blagoje, in this work, we give a section of the writer's extraordinarily successful willful characterization, which carries much more than imagology in practice, giving us as a result a multiplied and multileveled character who, in the world of legged ones, exceeds his meticulously designed, frightened and unsuccessful, paths to tranquility, happiness and truth.

Key words: Slobodan Selenić, characterization, imagology, type, character, novel

Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
srdjan.orsic@ff.uns.ac.rs

Примљен: 1. октобра 2023. године
Прихваћен за штампу октобра 2023. године